

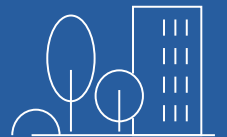
USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

КРАЩІ ПРАКТИКИ

**10 ІСТОРИЙ ГРОМАД,
ЯКІ НАДИХАЮТЬ**

ПРОЄКТ USAID

«ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ І ПІДЗВІТНОСТІ
ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ» («ГОВЕРЛА»)

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Краща практика у формуванні систем цивільного захисту населення та реагування на надзвичайні ситуації. Білокриницька громада, Рівненщина	5
Краща практика співпраці між органами місцевого самоврядування та організаціями громадянського суспільства. Боратинська громада, Волинь	8
Краща практика залучення громадськості в процеси формування та реалізації місцевих політик. Іршавська громада, Закарпаття	11
Краща практика надання муніципальних послуг. Кодимська громада, Одещина	14
Краща практика розширення можливостей молоді. Корецька громада, Рівненщина	16
Краща практика управління місцевими фінансами. Лубенська громада, Полтавщина	19
Краща практика планування територіального розвитку громади. Міжгірська громада, Закарпаття	22
Краща практика управління активами та земельними ресурсами. Миргородська громада, Полтавщина	25
Краща практика сприяння місцевому економічному розвитку. Володимирська громада, Волинь.....	28
Краща практика забезпечення безбар'єрного та інклюзивного середовища у громаді. Вишнівська громада, Волинь	30

ВСТУП

Брошура «Кращі практики» висвітлює досягнення та інновації громад-партнерок Проєкту USAID «Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування» («ГОВЕРЛА»). З 19 березня 2021 року Проєкт сприяє розбудові більш самодостатніх, підзвітних та інклюзивних органів місцевого самоврядування в Україні в тісній співпраці з Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України. Наші зусилля спрямовані на підтримку 103 територіальних громад в 11 областях у впровадженні важливої реформи децентралізації.

Щоб відзначити нашу проміжну річницю в березні 2024 року, ми провели ретельний огляд зразкових практик партнерських громад у 10 важливих сферах роботи Проєкту USAID «ГОВЕРЛА»:

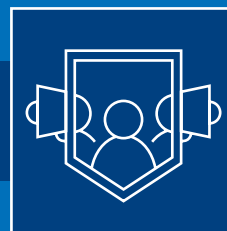
1. Планування територіального розвитку громади
2. Управління активами та земельними ресурсами
3. Управління місцевими фінансами
4. Надання муніципальних послуг
5. Формування систем цивільного захисту населення та реагування на надзвичайні ситуації
6. Сприяння місцевому економічному розвитку
7. залучення громадськості в процеси формування та реалізації місцевих політик
8. Співпраця між органами місцевого самоврядування та організаціями громадянського суспільства
9. Забезпечення безбар'єрного та інклюзивного середовища у громаді
10. Розширення можливостей молоді

У межах цієї ініціативи технічні команди Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» розробили ключові категорії та критерії конкурсу, а також визначили переможців. Спеціальний комітет обрав переможців на основі впливу, охоплення та сталості їхніх практик. Номіновані громади пройшли ретельне оцінювання, яке включало анкетування, пітчінг та перевірку з допомогою записів, інтерв'ю та інспекцій, які проводили технічні команди Проєкту USAID «ГОВЕРЛА».

Ми відзначаємо ці 10 громад-переможців як приклад для наслідування у цих сферах для інших громад по всій Україні.

Сподіваємося, що ці історії надихнуть вас на досягнення таких успіхів у вашій громаді.

Приємного читання!

Рятуючи життя всією родиною: як працює добровільна пожежна команда у Білій Криниці

Іван Миронець раніше й подумати не міг, що буде рятувальником, та ось уже п'ять років як доброволець допомагає мешканцям Білокриницької громади, що на Рівненщині, під час надзвичайних ситуацій.

Іван працював водієм у сільській раді — і коли після візиту до Польщі у громаді вирішили створити добровільну пожежну команду, приєднався першим та почав керувати вже пожежною автівкою.

«Громада у нас велика, входить і сіл: то трава горить, то масштабна пожежа на сміттєзвалищі, то займаються будинки в опалювальний сезон. А вогонь — це страшна стихія, і тут важливо вчасно приїхати, тим паче деякі наші села досить віддалені. Мені хотілося зробити громаду безпечнішою, — і можу сказати, що за цей час наша команда врятувала від знищення не один будинок і не одне людське життя», — розповідає Іван Миронець.

Чи не найбільше Іванові запам'ятався 18-й день повномасштабної війни, коли росіяни вдарили ракетами по рівненській телевежі. Приліт ракет чоловік бачив на власні очі. Це була страшна трагедія, адже загинуло понад 20 людей.

“Я поруч живу і бачив, як летіла ракета. Ми з дітьми якраз ховалися в укриття. Невдовзі нам подзвонили — і ми виїхали розбирати завали, допомагати шукати людей», — каже Іван.

Нині на рахунку в Івана пів тисячі виїздів. Чоловік надихнув своїм прикладом брата і двох синів, які також долучилися до команди.

“Коли потрібно, я допомагаю набрати чи перекачати воду, розмотати рукави, щось піднести. Мені подобається допомагати людям. І в майбутньому я хотів би стати пожежником», — ділиться син Івана Миронця Андрій.

Аби добровольці могли виконувати свою роботу ефективно і безпечно, Проект USAID «ГОВЕРЛА» надав громаді 10 захисних костюмів та спеціалізоване обладнання — мотопомпу, електростанції, бензоризи, підіймачі, ножиці тощо.

«Особливістю Білої Криниці є те, що вона розташована неподалік Рівного на трасі Київ-Чоп, тож тут нерідко трапляються ДТП. Минулого літа біля села Антопіль, коли автомобіль в'їхав у відбійник, наші добровольці першими прибули на місце пригоди і допомогли звільнити пасажирів з авто. За допомогою наданого Проектом USAID «ГОВЕРЛА» бензоріза вони відрізали відбійник і зберегли людям життя», — додає Тетяна Гончарук, Білокриницька сільська голова.

У Білокриницькій громаді діє не просто добровільна пожежна команда, а цілий Центр безпеки — перший на Заході України, який відкрили наприкінці 2018 року за підтримки Головного управління ДСНС України в Рівненській області. Тут спільно працюють рятувальники та поліцейські, а в разі надзвичайної ситуації долучаються і місцеві медики. Також у будівлі є дитяча кімната, де заходів безпеки навчають наймолодших мешканців громади. А під час війни Центр став ще й Пунктом незламності.

«Часто успіх громади вимірюють, наприклад, тим, наскільки вона фінансово багата. Але якщо людина почувається в небезпеці, то успіх громади не до кінця реалізований. Тому ми визначили безпеку своїм пріоритетом. І ми вдячні Проекту USAID «ГОВЕРЛА», що допомагає нам захищати наших жителів», — підсумовує Тетяна Гончарук.

*Фото: Тетяна Кузьмінчук
Матеріали ГУ ДСНС України
у Рівненській області*

Боратинська громада налагоджує містки між мешканцями та ВПО через артпроекти

З початку повномасштабного вторгнення одним з викликів, з яким стикнулися українські громади, стала значна кількість переселенців. Люди, які змушені були покинути свої домівки через війну, шукали прихистку в безпечніших тилкових громадах. Боратинська громада Волинської області з 24 лютого 2022 року прийняла понад 1500 ВПО. З них близько 600 осіб залишилися і проживають у громаді.

Щоб допомогти цим людям адаптуватися до життя та соціалізуватися, Боратинська громада регулярно впроваджує різноманітні проекти, ініціативи, проводить опитування громадської думки. Втім, процес інтеграції доволі складний і потребує системних зусиль.

За результатами опитування ВПО, 45% респондентів зазначають, що однією з їхніх першочергових потреб є культурні, духовні потреби та психологічна підтримка, 33% опитаних стверджують, що їм не вистачає спілкування. Важливим є також фактор, що не всі ВПО налагодили взаємодію з місцевими мешканцями.

Щоб підвищити рівень соціальної згуртованості, громада спільно з місцевою громадською організацією «Думай і дій для України» реалізували артфестиваль «Громада в мініатюрі» в межах проєкту «Долаючи розломи: розбудова потенціалу постраждалих спільнот щодо чутливості до конфліктів» за підтримки Карітас України та Українського гуманітарного фонду. Спільно з партнерами громада провела

традиційний об'єднавчий фестиваль на мистецьку тематику задля подолання бар'єрів між ВПО та місцевими жителями. Адаптація та інтеграція в життя громади, де вони вимушено опинились, дозволить ВПО відчутти себе повноправними членами спільноти та дізнатися більше про громаду.

„ «Нам хотілося, щоб жителі Боратина побачили цікавинки віддалених населених пунктів громади, а жителі віддалених сіл побачили, що робиться в центрі громади. Ця ініціатива була покликана згуртувати наших мешканців у цей складний для країни час — і значною мірою нам це вдалося. Об'єднання навколо нашої історичної та культурної спадщини подарувало нашим жителям відчуття морального піднесення, яке так необхідне нам зараз», — зазначає Боратинський сільський голова Сергій Яручик.

Проект також мав високу культурну цінність, адже передбачав створення унікального мистецького продукту — парку мініатюр визначних пам'яток громади. Проект допоміг підвищити рівень впізнаваності історико-культурних пам'яток громади та поінформованості про послуги та сервіси, які надають у громаді. Місцеві жителі разом з ВПО працювали над створенням артінсталяцій. У результаті проекту було підвищено рівень довіри між жителями громади та ВПО, налагоджено комунікацію через залучення їх до спільної мистецької діяльності; створено умови для мережування та налагодження нових соціальних зв'язків.

„ «Це була для мене віддушина, бо я в спокої працював. Я вдячний місцевій владі за цю ініціативу, бо такі речі потрібні в наш час. Попри сирени, що лунали над Волинню, я відчував внутрішній спокій, бо я робив те, що люблю, і це мене психологічно заспокоювало», — зазначає митець Іван Хом'як.

Новий парк мініатюр є майданчиком для проведення соціальних ініціатив та заходів соціального згуртування. Він збирає мешканців громади на акустичні вечори, кіноперегляди, уроки просто неба, краєзнавчі квести.

Проект USAID «ГОВЕРЛА» відзначив досягнення Боратинської громади у сфері співпраці між органами місцевого самоврядування та організаціями громадянського суспільства, за що громада отримала нагороду «Краща практика».

Фото надала Боратинська громада

Іршавська громада визначає пріоритети місцевого розвитку разом з мешканцями

Як зробити громаду комфортно для всіх мешканців? Щоб відповісти на це запитання, надзвичайно важливо залучити мешканців до прийняття рішень та визначення пріоритетів розвитку громади. Іршавська громада Закарпатської області цілеспрямовано працює в цьому напрямку і використовує низку сучасних інструментів, щоб сприяти прозорості та розбудовувати довіру між владою та мешканцями.

Для того щоб залучити мешканців до вирішення місцевих питань, міська рада використовує інструменти електронної демократії: звернення, петиції, подання пропозицій розвиткових проєктів, участь у обговореннях та голосуваннях.

Віра Глушко, керівниця ГО «Іршавські промені», пригадує, як у 2019 році її петиція до міської ради стала поштовхом до того, щоб на березі річки Іршавка облаштували відпочинкові зони зі столами, лавками і смітниками. А завдяки участі жінки у Громадському бюджеті дві школи отримали спортивне приладдя:

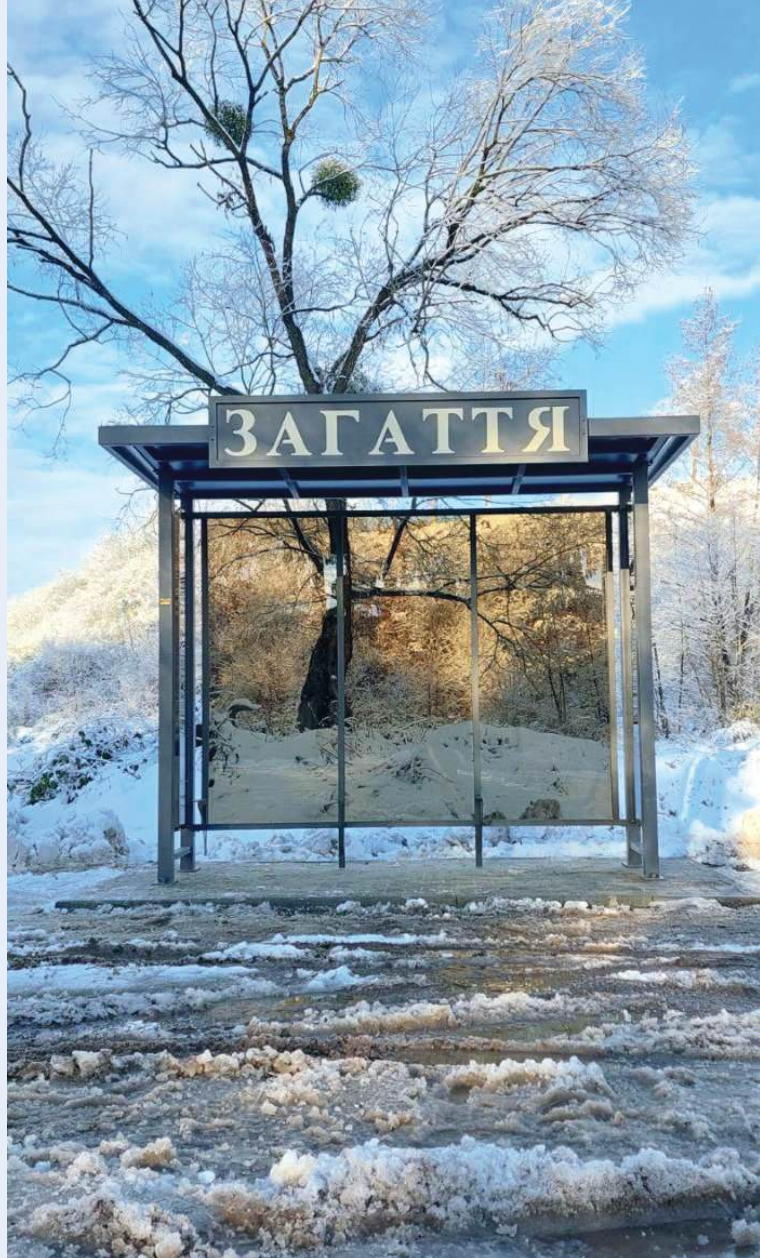

“ «У 2019 році я ще працювала вчителькою і бачила, що дітям не вистачає спортивного інвентарю та обладнання. Щоб глибше дослідити потребу, я опитала вчителів — і подала свій проєкт. Він переміг. Для однієї школи ми закупили волейбольні та футбольні м'ячі, для іншої — шведські стінки».

Минулого року громада реалізувала спільний з Міжнародною організацією з міграції проєкт зі встановлення зупинок громадського транспорту. І саме мешканці зіграли ключову роль у прийнятті рішень.

Діалогова сесія зібрала близько 40 учасників та учасниць з різних соціальних категорій та громадських організацій.

“ «Це було дуже круто! Ти розумієш, що твій голос важливий, ти приймаєш рішення — і це не буде “для галочки”. У нас були дві ідеї: закупівля зупинок для громадського транспорту і обладнання для закладу культури. Саме рішення людей взято за основу. Завдяки онлайн-опитуванню понад 600 респондентів визначили місця встановлення семи зупинок», — зазначає Віра Глушко.

Після встановлення зупинок було проведено онлайн-опитування щодо оцінки змін для мешканців. 96% опитаних позитивно оцінили зміни у громаді.

“ За останні роки, каже Віра Глушко, активність жителів зросла: «Люди почали звикати до опитувань і анкетувань — ми провели таких безліч, зокрема і з командою Проєкту USAID «ГОВЕРЛА». Люди почали більше довіряти. Керівництво громади також відкрите — якщо ти приходиш з ідеями, тебе “не футболять”».

Захопившись написанням проєктів, Віра Глушко перейшла з освітньої сфери у проєктну. З 2021 року жінка працює в міській раді — у відділі економічного розвитку та інвестицій: «Нині я пишу проєкти, але не беруся за жодний із них, поки не досліджу думку людей».

Іршавська громада як партнерка Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» була відібрана для проєкту «Бюджетна партисипація від А до Я». Разом з громадським партнерством «За прозорі місцеві бюджети!» громада працює над формуванням інфраструктури для впровадження комплексної та інклюзивної системи партисипативного бюджетування та збільшення залучення громадян до бюджетного процесу.

У межах проєкту Іршавська громада залучила місцевих дизайнерів та художників на конкурсній основі до розробки дизайну для візуалізації Бюджету для громадян. Ідея активного мешканця — сонячний годинник — зрештою лягла в основу дизайну «Бюджету для громадян».

«Ми дуже зраділи, що будемо розробляти “Бюджет для громадян” — це те, чого нам дуже не вистачало! Поки я не працювала в міськраді, у мене самої було чимало запитань щодо того, чому те чи те у громаді не робиться. А ця книжка допоможе людям розібратися: а звідки ж бюджет у громаді, як він формується, на що його можна чи не можна витратити, хто його наповнює, що для цього роблю я особисто і що потрібно, щоб у мене були гарні садки, дороги, тротуари? Ця книжка доступно все це пояснить. Це про підвищення свідомості людей. Головне — максимально її поширити», — підсумовує Віра Глушко.

За використання широкого переліку інструментів для залучення мешканців до місцевого самоврядування Іршавська громада була відзначена Проєктом USAID «ГОВЕРЛА» за кращу практику залучення громадськості в процеси формування та реалізації місцевих політик.

Фото Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» та із сайту Іршавської міської ради

Сила — в єдності: як Кодимській громаді майже з нуля вдалося розвинути власну стійкість?

Після створення у 2020 році Кодимська громада Одеської області об'єднала 21 населений пункт. Налагодження ефективної системи надання муніципальних послуг стало першим завданням новоствореної громади.

Одним з перших викликів, з яким Кодимська громада зіткнулася після об'єднання, стало забезпечення мешканців послугами з водопостачання, водовідведення, вивезення сміття та благоустрою. Наданням цих послуг опікується підприємство «Комунсервіс», яке мало лише три одиниці техніки, але повинно було забезпечити ці критично важливі послуги для понад 24 000 мешканців громади. Завдяки

злагодженій співпраці міської ради та відділу економічного розвитку та інвестицій підприємство отримало власну територію з адмінбудівлею та майстернями, в яких було проведено капітальний ремонт. Також вдалося збільшити його технічний склад через закупівлю самоскидів, екскаваторів та автокранів. Проєкт USAID «ГОВЕРЛА» надав мотопили, бензоріз, мотопомпи та екскаватор. Наслідком стало не лише покращення ефективності комунальних послуг, а й збільшення кількості робочих місць. Наразі штат підприємства налічує 64 працівники та має амбітну мету — розширитися до 100 осіб.

” Про позитивні зміни зазначив і місцевий житель Руслан Хилобок: «Комунсервіс працює оперативно та якісно. Змінилося навіть ставлення та мотивація працівників до роботи. Був випадок, коли водогінну трубу ремонтували до 22:00 години вечора, і поки не полагодили, додому не пішли».

Після початку повномасштабного вторгнення перед громадою постав ще один виклик — потреба в організації простору для надання допомоги ВПО, яких до громади прибуло чимало. Кодимська громада одна з перших на

півночі Одеської області облаштувала центр соціального обслуговування населення. Тут, окрім тимчасового житла, ВПО можуть отримати соціальну та психологічну допомогу. Для забезпечення безперебійного функціонування центри обладнані генераторами, наданими Проектом USAID «ГОВЕРЛА».

Кодимська громада і надалі продовжує працювати над покращенням муніципальних послуг для мешканців, адже стратегічним пріоритетом громади є повернення понад 6 000 мешканців, які покинули рідні домівки внаслідок війни. Задля залучення іноземних інвестицій та створення нових робочих місць громада приєдналась до Економічного союзу «Альянс південного Поділля» і щодня працює над новими проектами, які розвиватимуть переваги та природний потенціал громади.

Досягнення Кодимської громади у сфері розвитку муніципальних послуг були визнані як краща практика Проектом USAID «ГОВЕРЛА» і нагороджені відзнакою.

Фото надала Кодимська громада

Корецька громада вирощує молоді таланти через програму стажування

Програма молодіжного стажування в Корецькій міськраді виявилася дуже успішною — четверо з шести стажерів отримали тут роботу. Цю трансформаційну ініціативу започаткували у 2022 році після того, як підписали знакову угоду з Проєктом USAID «ГОВЕРЛА». Завдяки цьому партнерству запровадили програму стажування, аби розвивати молоді таланти у громаді.

«Це було вперше. Раніше до нас на практику приходили студенти, були ознайомчі візити, але стажування ще не було», — ділиться начальниця відділу проєктної діяльності, розвитку інвестицій і міжнародного співробітництва Ірина Опанасюк.

Новину про набір охочих опублікували в соцмережах та отримали вісім заявок. Серед претендентів відібрали шестеро найвмотивованіших.

Однією зі стажерок стала 20-річна Адріана Шувалова. Дівчина вивчала географію та туризм у Київському національному університеті імені Шевченка і дуже хотіла працювати за спеціальністю, але без досвіду роботи ніде не могла працевлаштуватися. Тому коли побачила оголошення про стажування в громаді, відразу подалась.

“ «Спочатку була загальна онлайн-зустріч, де нас розпитували про мотивацію, знайомили з усіма керівниками відділів», — каже Адріана Шувалова, наукова співробітниця Корецького історичного музею.

У кожному відділі молоді люди мали 10-денну програму з теорії та практики: у Центрі надання культурних послуг стажери писали сценарії для подій, у загальному відділі організаційно-кадрової роботи фокус був на документах, а Адріана тим часом проводила в музеї екскурсії та складала топографічні описи.

Керівниця Адріани Ірина Воят, завідувачка Корецького історичного музею, так оцінює роботу дівчини: «До Дня захисту дітей Адріана допомагала з організацією квесту. Дівчина виявилася дуже комунікабельною й легко йшла на співпрацю, бралася за будь-яку роботу».

За результатами стажування четверо з шести учасників отримали роботу.

“ «Спочатку про працевлаштування не йшлося — для нас самих такий успішний досвід став приємною несподіванкою! Молодь — це цінність для кожної громади, особливо для таких невеликих громад, як наша. Тому завданням місцевої ради є створення комфортного середовища для молоді, аби вона не виїжджала з громади, а залишалася», — розповідає Ірина Опанасюк.

Адріана Шувалова стала науковою співробітницею Корецького історичного музею. Нині дівчина розповідає про місцевих художників і повномасштабне вторгнення. А також разом з іншими стажерами бере участь у молодіжній раді та розбудовує молодіжні простори в громаді.

«Це крутий досвід, який показує те, що влада підтримує молодь і дає їй можливості долучитися до розвитку своєї громади», — підсумовує Адріана.

Незабаром Корецька міська рада проведе ще одне стажування для молоді за підтримки Проекту USAID «ГОВЕРЛА».

За потужний приклад створення можливостей для молоді Проєкт USAID «ГОВЕРЛА» відзначив Корецьку громаду нагородою «Краща практика».

Фото нагало мегія ШоТам

Лубенська громада залучає мільйони на розвиток через гранти

Повномасштабне російське вторгнення поставило низку нових викликів перед українськими громадами. Щоб забезпечити реалізацію розвиткових проєктів та стале відновлення, громадам необхідно шукати та залучати нові джерела фінансування. З початку війни Лубенська громада, що на Полтавщині, зосередила особливу увагу на залученні додаткових інвестицій — як з державного бюджету, так і з міжнародних джерел.

«Навіть у часи важких випробувань, таких як епідемії, надзвичайні ситуації чи військові дії, життя не зупиняється. Керівництво громади має використовувати всі ресурси та можливості для того, щоб її мешканці та гості почувалися впевнено і захищено. Тому ми шукаємо додаткові можливості для розвитку громади: пишемо проєкти, беремо участь у конкурсах та грантах, залучаємо іноземні міста-побратими», — пояснює Олександр Грицаєнко, голова Лубенської громади.

Сьогодні завдяки активній роботі фахівців виконавчого комітету Лубенської міської ради в напрямку залучення додаткових інвестицій з державного бюджету та від міжнародних організацій громаді вдалося акумулювати близько 250 мільйонів гривень.

«Немає великого значення, скільки людей працює в колективі, головне — згуртованість і націленість на результат», — підкреслює Олена Цох-Карунська, начальниця відділу економічного розвитку і торгівлі Лубенської громади. Саме цей відділ разом з колегами пише та подає грантові заявки.

Експерти Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» провели низку тренінгів із проєктного менеджменту та написання грантових заявок для представників органів місцевого самоврядування. За словами Олени Цох-Карунської, здобуті знання допомогли їй відділу стати ефективнішим.

Нещодавно Лубенська громада виграла конкурс «Програми відновлення України» з проєктом будівництва дошкільного навчального закладу для дітей із проблемами опорно-рухового апарату та вадами мовлення вартістю понад 154 мільйони гривень, а в межах «Надзвичайної кредитної

програми для відновлення України» громада реконструюватиме один з опорних ліцеїв громади загальною вартістю понад 128 мільйонів гривень. Так громада залучила близько 80% фінансування на реалізацію цих проєктів з державного бюджету.

Чималі кошти Лубни залучили і від міжнародних партнерів. У рамках проєкту GIZ «Просування енергоефективності та імплементації Директиви ЄС про енергоефективність в Україні» громада отримала понад 4 мільйони гривень для реконструкції Академічного ліцею імені братів Шеметів.

„ «Завдяки грантам ми завершили реконструкцію опалення та вентиляції, а також облаштували кухню та їдальню нашого закладу. Тепер нашим учням тепло, комфортно і смачно. І це не може не тішити, адже діти є нашою найбільшою цінністю», — ділиться Наталія Брекало, директорка ліцею.

Завдяки участі в україно-швейцарському проєкті «Діємо для здоров'я» громада отримала обладнання на суму понад 800 тисяч гривень.

У співпраці з Північною екологічною фінансовою корпорацією «NEFCO» триває реалізація проєкту «Реконструкція системи водопостачання та водовідведення з впровадженням енергозберігаючих технологій на 2020-2032 роки». Загальна вартість проєкту складає понад 47 мільйонів гривень, з яких грант від «NEFCO» — понад 24 мільйони гривень.

Протягом 2022-2023 років Лубни за підтримки Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» отримали майно та обладнання на понад 9 мільйонів гривень — офісне обладнання, інтернет-термінал Starlink, обладнання для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, кухонне обладнання, холодильники, пральні та сушильні машини, портативні радіостанції, дизельні генератори різної потужності, вогнегасники та одяг для пожежників, намети та екскаватор-навантажувач з навісним обладнанням.

Крім того, у рамках співпраці з Проєктом USAID «ГОВЕРЛА» громада отримала устаткування на загальну суму 1,5 мільйона гривень для забезпечення надання якісних публічних послуг через покращення благоустрою та вдосконалення системи збору твердих побутових відходів.

„ «Завдяки цій співпраці ми маємо можливість підвищити свою спроможність у таких важливих сферах, як освіта, медицина, житлово-комунальне господарство та цивільний захист. Сподіваюся, що з такою потужною підтримкою ми реалізуємо всі наші задуми та вибудуємо нові міцні партнерські зв'язки», — наголошує Олександр Грицаєнко.

Ефективне управління місцевими фінансами — запорука сталого розвитку громади та її стійкості. На сьогодні наявність ефективної вмотивованої команди або окремих професіоналів надає громадам можливість забезпечувати високу якість надання послуг своїм мешканцям навіть у час війни. Саме тому здобутки Лубенської громади в напрямку залучення фінансів до бюджету були відзначені Проєктом USAID «ГОВЕРЛА» як краща практика управління місцевими фінансами.

Фото Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» та із сайту Іршавської міської ради

Нове просторове планування дає друге дихання для розвитку Міжгірської громади

Міжгірська громада — одна з найбільших за площею в Закарпатській області, втім, 72% її території — це ліси і лісові господарства, а інші 28% — під сучасною забудовою, річками, газопроводами, лініями електропередач. Вільної території, яка б могла привабити інвестора, не

залишилося — принаймні на документах. Тож через це громада не може повноцінно розвиватися, — розповідає Василь Бошота, начальник відділу містобудування, архітектури та інфраструктури Міжгірської селищної ради:

«Як і більшість громад, усі ці роки ми мали старі генеральні плани і схеми планування районів. Наприклад, на території теперішньої Міжгірської громади в радянські часи було багато колгоспних та інших виробничих територій, які вже давно морально і технічно застаріли та припинили роботу. Орієнтовна площа умовно рівнинної привабливої території цих підприємств — понад сотня гектарів, але юридично розпоряджатися ними ми не можемо, бо розвиток території не передбачав залучення зовнішніх інвестицій. Зрештою, потенційний інвестор аналізує містобудівну документацію і нічого не знаходить, крім застарілої інформації та планів розвитку підприємств, яких уже немає».

Саме тому для Міжгірської громади критично важливим є розробити Комплексний план просторового розвитку території — одночасно містобудівної та земельпорядної документації, не лише через вимогу законодавства, яка запроваджує з 1 січня 2025 року.

Тож з кінця 2022 року громада почала активно працювати над документом за підтримки Проєкту USAID «ГОВЕРЛА». Чи не найважливішою задачею було долучити жителів з усіх верств населення, тому до робочих груп запросили вчителів, лікарів, підприємців, молодь та інших.

Відбулося кілька десятків формальних і неформальних зустрічей, під час яких громада разом нагенерувала понад сотню ідей: від облаштування річкових пляжів, відновлення кар'єру до створення амбітного туристичного комплексу з вертолітним майданчиком та гірськолижним витягом. Ці пропозиції проаналізували, зафіксували, прописавши конкретні місця на мапі й необхідну площу під проєкт.

«Серед найкращих ідей — створення біржі дикоростучих рослин “Хаб дикоростучих”. Це спеціальний простір, де жителі громади в одному місці зможуть продавати для підприємців гриби, ягоди та інші рослини, які збирають у лісах та на полонинах. Зараз це відбувається хаотично: люди самі шукають покупців, а підприємці часто купують товар без дозволів. Такий хаб, розташований у зручному місці, допоможе мешканцям простіше продавати свою продукцію і зберігати її в хороших умовах, підприємцям — купувати вже оподаткований товар, а громаді — отримувати дохід. Таких хабів ми запланували декілька», — каже Василь Бошота.

Після того як у Міжгір'ї затвердять Комплексний план просторового розвитку, планують оновити інвестиційний паспорт. Міжгірці вірять, що невдовзі кількість туристів зросте в кілька разів, а громада отримає друге дихання у своєму розвитку.

За відповідальний підхід до напрацювання цього важливого документа Проєкт USAID «ГОВЕРЛА» відзначив Міжгірську громаду за кращу практику планування територіального розвитку громади.

Фото Проєкту USAID «ГОВЕРЛА», а також надані Міжгірською селищною радою

Як Миргородська громада збільшує надходження до бюджету завдяки упорядкуванню земельного фонду

2023 року Миргородська громада, що на Полтавщині, провела аудит земельного фонду та створила земельну карту громади. До проведення аудиту громаду спонукала відсутність інформації про речові права на земельні ділянки, зокрема про строки дії права користування земельними ділянками. Упорядкувавши земельний банк громади, Миргород отримує більше доходів у місцевий бюджет від оподаткування землі. Наразі за результатами проведеного аудиту до бюджету міста додатково надійшло понад 1,5 мільйона гривень, що становить 3,2% доходів громади.

«Аудит земель дає можливість контролю розораності земель та виведення з тіні оренди земельних ділянок. Громада стає захищеною від самовільного зайняття земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Все це в довгостроковій перспективі призведе до значного росту надходження до бюджету громади», — говорить голова Миргородської громади Сергій Соломаха про переваги проведеного аудиту.

Метою аудиту для Миргорода було встановлення стану використання земель, виявлення власників та користувачів земельних ділянок, а також визначення напрямків раціонального використання земель.

Аудит дав змогу Миргородській громаді виявити та упорядкувати інформацію про ділянки в межах свого земельного банку: підпорядковані ділянки, ділянки, які були віддані в оренду чи самозахоплені без відома власників, ділянки, які агровиробники обробляють у тіні повністю або частково, ділянки державної та комунальної власності.

„Земельний аудит — складний процес, оскільки від його ефективності залежить не тільки наповнення бюджету, а й співпраця із сільськогосподарськими виробниками та місцевим бізнесом», — констатує Сергій Швайка, заступник міського голови-начальник Управління комунальних ресурсів Миргородської громади.

У результаті аудиту громада збрала відомості про понад 34 тисячі земельних ділянок площею майже 50 тисяч гектарів, з яких в оренді перебувають 27 тисяч гектарів. Це дозволило громаді збільшити

обліковані площі, що використовуються сільськогосподарськими виробниками.

Аудит також виявив низку порушень правил користування землею, які негативно впливають на екологію та сталий розвиток громади. Крім того, було зафіксовано випадки розораності масивів землі за межами сформованих земельних ділянок без відповідної оплати за користування цими землями. Верифікували і випадки обробітку земельних ділянок сільськогосподарськими товаровиробниками без належного оформлення договорів та офіційної виплати орендної плати. Також виявили факти несплати податків до бюджету громади.

За результатами виявлених порушень громада провела низку заходів для упорядкування земельного фонду: провела земельні торги, уклала договори оренди, провела претензійно-позовну роботу. Цей комплекс заходів сприяв збільшенню надходжень до бюджету громади.

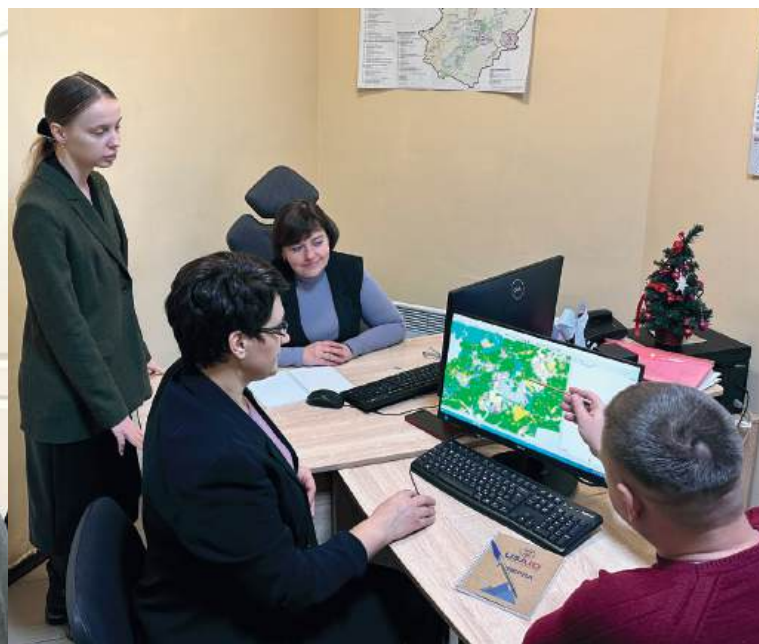
На цьому робота з упорядкування земельного банку не завершується. Нині громада готується до проведення майбутніх земельних торгів та планує розроблення документації із землеустрою на 44 земельні ділянки, що також збільшить надходження до бюджету.

Проте земельний аудит — не єдиний інструмент управління ресурсами, який ефективно застосував Миргород. Лише за рік Миргородська громада здобула майже 2 мільйони гривень, стягнувши за підтримки експертів Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» безпідставно збережені кошти з власників 21 земельної ділянки, які не уклали договір оренди землі або ж не сплачували її.

«Ми лише на початку, працюємо і надалі, кожен земельну ділянку перевіряємо на наявність власника, орендаря, користувача. Виправляємо технічні помилки, документуємо нові земельні ділянки, що надалі допоможе актуалізувати реєстр даних як джерело інформації земельного банку», — описує план команди Миргородської громади Сергій Швайка.

Аудит землі — це можливість побачити прогалини та можливості для подальшого розвитку громади. Прагнення до систематизації, упорядкування та якісні досягнення у сфері управління активами та земельними ресурсами Миргородської громади високо оцінені Проєктом USAID «ГОВЕРЛА» та відзначені як краща практика.

Фото Проєкту USAID «ГОВЕРЛА», а також надані Миргородською міською радою

У Володимир-Волинській громаді місцевий бізнес розвивається попри воєнні виклики

Наприкінці 2022 року Володимир-Волинська громада на Волині, як і тисячі інших населених пунктів в Україні, потерпала від відключень електроенергії, що відбулися внаслідок ворожих обстрілів критичної інфраструктури. Однак, незважаючи на такий серйозний виклик, громада змогла підтримати бізнес, забезпечивши умови для безперервної роботи.

Придбання генераторів та інших джерел резервного живлення стало неочікуваною витратою для місцевих підприємців. Для більшості з них така покупка виявилася поза фінансовими можливостями через кризу, спричинену війною, зокрема і для Мирослави Шишко, яка є власницею двох магазинів дитячого одягу.

«Звісно, відключення електроенергії негативно вплинули на мій бізнес і знизили продаж. Ми навіть хотіли зачинятися. У моїх магазинах усе опалення на електриці, тому для нас відключення електроенергії — це не просто темно і не видно, що там за вид товару. Це ще й холодно, коли нічого не приміряєш. Було дуже складно фінансово, бо весь бізнес у сфері торгівлі різко знизив оборотність коштів, а ціни на резервні джерела електроенергії злетіли до хмар. Проте все-таки ми змогли придбати бензиновий генератор», — розповідає підприємця.

Незважаючи на складну ситуацію, органи місцевого самоврядування доклали всіх зусиль, щоб малий і середній бізнес вистояв і продовжив розвиватися. Саме тому Володимир-Волинська громада в березні 2023 року прийняла Порядок часткового відшкодування (компенсації) вартості придбаних джерел резервного живлення в умовах воєнного стану.

Відповідно до цього Порядку безповоротну фінансову допомогу в розмірі 50% від вартості зазначеного обладнання (але не більш як 20 тисяч гривень) можуть отримати підприємці, які зареєстровані

та працюють на території громади, а також сплачують податки до місцевого бюджету. На реалізацію цього заходу в місцевому бюджеті передбачалося 3 мільйони гривень. Підприємці з ентузіазмом скористалися запропонованою можливістю повернути частину витрачених коштів. Мирослава Шишко розповідає про свій досвід, згадуючи першу реакцію на цю новину:

«Чесно, нам не вірилося. Однак мені зателефонували з Володимирського фонду підтримки підприємництва “Бізнес-Центр”, запевнили, що це не фейк і компенсація дійсно буде. Мене в той момент вразило, що в “Бізнес-Центрі” дуже швидко допомогли підготувати всі документи, я витратила не більш як годину особистого часу. Це дуже приємно мене здивувало! Через кілька тижнів я побачила на своєму підприємницькому рахунку ці компенсаційні кошти, і тоді, напевно, вперше мені здалося, що ми рухаємося вперед! Це було важливо не лише як підтримка нашого бізнесу, але й як сигнал того, що влада розуміє та цінує важливість підприємницької ініціативи».

Уже менш ніж за дев'ять місяців часткову компенсацію отримали 49 суб'єктів господарювання на загальну суму 891 тисяча гривень. Знаючи про таку програму, деякі підприємці купували генератори або інверторно-акумуляторні системи й одразу ж зверталися до виконавчого комітету міської ради за компенсацією, а відшкодовані

кошти спрямовували на розвиток свого бізнесу.

Ініціатива органів місцевого самоврядування Володимир-Волинської громади стала неабиякою фінансовою підтримкою та стимулом для подальшого розвитку місцевого бізнесу в умовах воєнного стану. За результатами конкурсу Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» ця практика була визнана найкращою в номінації сприяння місцевому економічному розвитку, за що Володимир-Волинська громада отримала відзнаку.

Фото Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» та надані Мирославою Шишко

Два ліцеї на Волині облаштували безбар'єрне середовище для учнів

Коли йдеться про навчання учнів з особливими освітніми потребами, зволікати з облаштуванням відповідних умов не можна, адже є ризик, що це призведе до гальмування розвитку дітей. Про це як ніхто знає Іванна Мацюк — мама Андрія, учня з особливими освітніми потребами. Хлопчик навчається в Римачівському ліцеї Вишнівської сільської ради, що на Волині.

У ліцеї Андрію надається п'ятий рівень підтримки, який є найскладнішим і потребує спеціального додаткового обладнання. Іванна Мацюк розповідає:

«Для мого сина в навчальному закладі є умови, які дають можливість соціальної адаптації та гармонійного розвитку. У ліцеї обладнано пандуси при вході, їдальню та є спеціальна платформа для підймання на другий поверх. Автобус для підвезення учнів з особливими освітніми потребами обладнаний спеціальним підйомним механізмом. Для мого сина придбано спеціальну парту, яка розрахована для людей з порушенням опорно-рухового апарату. У шкільному приміщенні є санвузол з опорними пристроями та дверима відповідної широти».

Окрім обладнання, такі учні потребують і спеціально організованого освітнього процесу.

„ «Заняття з Андрієм проводяться також і в ресурсній кімнаті, де є парта для індивідуальних занять, зона розвантаження, обладнання для проведення занять з лікувальної фізкультури. Дитині надаються психолого-педагогічні послуги, проводяться корекційно-розвиткові заняття, здійснюється психолого-педагогічний супровід», – говорить Іванна Мацюк.

Інклюзивно-ресурна кімната з'явилася і в Машівському ліцеї Вишнівської сільської ради. Про це розповідає Віта Киричук, асистентка вчителя, яка працює з двома дітьми з особливими освітніми потребами в сьомому класі:

„ «У нашому закладі освіти вдалося створити комфортні умови для навчання таких учнів: існує ресурсна кімната, де педагоги проводять корекційно-розвиткові заняття, також там є зручна зона відпочинку. Є кабінет медичної сестри, спортивний і актовий зали та інші приміщення з урахуванням інклюзивності».

Співпраця з місцевими жителями та вирішення їхніх нагальних потреб є пріоритетом для органів місцевого самоврядування Вишнівської громади. Наталія Суха, в.о. начальника гуманітарного відділу Вишнівської сільської ради, підсумовує та ділиться планами на майбутнє:

„ «У результаті спільної роботи нам вдалося забезпечити гідні умови для дітей, які цього потребували. Ми й надалі плануємо облаштовувати максимально інклюзивні простори, адже під час війни це дуже актуально для жителів громади».

Досвід громади із забезпечення безбар'єрного та інклюзивного середовища був визнаний найкращим за результатами конкурсу Проекту USAID «ГОВЕРЛА», за що Вишнівська громада отримала відзнаку.

Фото надала Іванна Мацюк

USAID

ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Ця публікація створена Проектом USAID «ГОВЕРЛА» та стала можливою завдяки щирій підтримці американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст цієї публікації не обов'язково відображає погляди USAID чи Уряду США.